

1.5. Η κοινωνική οργάνωση του Ρουμλουκιού

1.5.1. Διοίκηση (Κοινότητες) - Κοινωνικές τάξεις

Κατά την Τουρκοκρατία, στο Ρουμλούκι, όπως σε όλες τις υπόδουλες περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς, αναπτύχθηκε το σύστημα διοίκησης των χωριών μέσω του θεσμού των κοινοτήτων.

Όλα τα χωριά του Ρουμλουκιού διοικούνταν από τη δημογεροντία, που περιλάμβανε το "μουχτάρη" (πρόεδρος), τους "αζάδες" (σύμβουλοι) και τους "παλιούς" (ηλικιωμένοι και σεβάσιμοι κάτοικοι του χωριού). Ο μουχτάρης και οι αζάδες εκλέγονταν κάθε χρόνο, είχαν δηλαδή ετήσια θητεία. Για την εκλογή τους συγκεντρώνονταν, σε καθορισμένο χρόνο, οι ενήλικες άρρενες κάτοικοι κάθε χωριού στον νάρθηκα της εκκλησίας τους. Αφού άκουγαν τον απολογισμό του χρόνου από τον παλιό μουχτάρη, οι πιο ηλικιωμένοι πρότειναν τα ονόματα αυτών που θεωρούσαν καταλληλότερους για το αξίωμα του μουχτάρη χωρίς να παραλείπουν να δικαιολογήσουν την επιλογή τους. Μετά από συζήτηση αρκετής ώρας, διεξάγονταν η εκλογή με απλή ανάταση των χεριών και εκλέγονταν μουχτάρης αυτός που συγκέντρωνε τις περισσότερες ψήφους. Η ίδια διαδικασία ακολουθούνταν και για την εκλογή των αζάδων, οι οποίοι υπήρχαν σαν θεσμός κυρίως στα πιο πολυπληθή χωριά¹. Η εκλογή γίνονταν πάντα με τον ίδιο τρόπο μέχρι το 1918, όπου με βασιλικά διατάγματα συστάθηκαν οι κοινότητες και απαρτίστηκαν τα κοινοτικά συμβούλια με την γνωστή μέχρι πρότινος μορφή τους.

Ο παλιός μουχτάρης μετά την εκλογή του νέου και τη λύση της συγκέντρωσης, παρέδιδε την σφραγίδα της κοινότητας στον καινούριο μουχτάρη. Ο νέος μουχτάρης αμέσως μετά την εκλογή του έπρεπε να υποβάλλει τα σέβη του προς το μπέη της περιοχής του, τον τοπικό Επίσκοπο, την τούρκικη αστυνομία και τις τυχόν στρατιωτικές αρχές, που υπήρχαν στην περιοχή και να δηλώσει ότι θα συνεργαστεί μαζί τους.

Τα κριτήρια επιλογής του μουχτάρη από τους κατοίκους κάθε χωριού ήταν η ιδιαίτερη βαρύτητα του λόγου του, η οικονομική του άνεση, οι φιλικές του σχέσεις με το μπέη και τέλος η μόρφωση του.

¹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 18.

Ο ρόλος του μουχτάρη στο Ρουμλούκι ήταν πολυδιάστατος και πολυσήμαντος. Ο μουχτάρης ήταν επιφορτωμένος με ένα σωρό καθήκοντα και υποχρεώσεις. Όλα τα παρακάτω υποδηλώνουν τη σημασία του μουχτάρη για τα χωριά του Ρουμλουκιού:

- Ήταν ο εκπρόσωπος του χωριού έναντι του Επισκόπου, των μπέηδων και των αστυνομικών και στρατιωτικών αρχών της περιοχής.
- Σε επισκέψεις όλων των προηγούμενων στο χωριό, ήταν υπεύθυνος για την υποδοχή και τη φιλοξενία τους καθώς και για την οργάνωση γλεντιών προς τιμή τους.
- Σε επισκέψεις της τούρκικης αστυνομίας (καρακόλι) στο χωριό για την διεξαγωγή έρευνας (μπασκίν) με σκοπό την εύρεση παρανόμων και ανταρτών ο μουχτάρης μαζί με τους γηραιότερους υποδέχονταν το απόσπασμα και αφού έκανε τεμενά (υπόκλιση) στον επικεφαλής αξιωματικό, τον διαβεβαίωνε ότι δεν υπήρχαν αντάρτες και ότι βρίσκονταν σε ένα φιλήσυχο χωριό. Επίσης τους πρότεινε να διαμείνουν στο χωριό τους, μόνο βέβαια εάν του υπόσχονταν ότι δεν θα πειράζουν τις γυναίκες και τα υπάρχοντά τους. Εάν δεν το έκαναν αυτό, ζητούσε την προστασία του χωριού από το μπέη του. Πολλές φορές, όταν μετά από έρευνα ανακαλύπτονταν παράνομοι, αντάρτες ή όπλα στο χωριό, τότε ο μουχτάρης, οι αζάδες και οι γηραιότεροι συλλαμβάνονταν και ανακρίνονταν. Έχουμε αναφορές για άγριους ξυλοδαρμούς μουχτάρηδων, που αρκετές φορές κατέληγαν σε θάνατο ή ακόμη και εξορία του μουχτάρη από την περιοχή.
- Ο μουχτάρης είχε την ευθύνη για τη διανομή στους συγχωριανούς του των αγγαρειών (κατασκευή δρόμων, αναχωμάτων), που επέβαλλαν οι Τούρκοι.
- Επιφορτίζονταν με το έργο της μίσθωσης των γελαδάρηδων για τα κοπάδια του χωριού και για την ενοικίαση των κασλάδων (βοσκότοποι) από τους μπέηδες.
- Μία ακόμη υποχρέωση του μουχτάρη ήταν η επιλογή, σε συνεργασία με την σχολική επιτροπή, των δασκάλων για κάθε σχολική χρονιά καθώς και η συγκέντρωση των χρημάτων από τους γονείς των μαθητών για την πληρωμή τους.
- Ο μουχτάρης κατείχε την καλύτερη και πιο τιμητική θέση σε κάθε κοινωνική εκδήλωση του χωριού. Επίσης, του παραχωρούνταν το στασίδι στην εκκλησία δίπλα στο δεσποτικό.

- Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, οι μουχτάρηδες επιτέλεσαν σημαντικό ρόλο στην απελευθέρωση της περιοχής και προσέφεραν πολύτιμες υπηρεσίες προς την εθνική προσπάθεια. Μερικές από τις υπηρεσίες που προσέφεραν ήταν η οργάνωση των χωριών για την υποδοχή, απόκρυψη και μεταφορά στο Βάλτο ανδρών και πυρομαχικών, η επιστράτευση των συγχωριανών τους ως οπλίτες στα ελληνικά σώματα, η κατασκευή καλυβών στην λίμνη, η διάνοιξη και συντήρηση υδάτινων μονοπατιών στο Βάλτο, ο διαρκής ανεφοδιασμός με τρόφιμα των Μακεδονομάχων².

Ήταν δύσκολο να αναπτυχθούν στη ρουμλουκιώτικη κοινωνία οι συνθήκες εκείνες, που επιφέρουν διάφορες διακρίσεις είτε οικονομικής φύσεως είτε καταγωγής και δημιουργούν τις διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Οι περισσότεροι κάτοικοι του Ρουμλουκιού ήταν κολίγοι (γερατζήδες) στα τσιφλίκια των Τούρκων μπέηδων. Έτσι, λίγο ή πολύ όλοι είχαν τον ίδιο τρόπο διαβίωσης και διέθεταν τα ίδια μέσα στην καθημερινή τους ζωή.

Μόνο μία κοινωνική διάκριση μπορούμε να παρατηρήσουμε στο Ρουμλούκι και αυτή όχι ιδιαίτερα εμφανή. Οι κάτοικοι διακρίνονταν σε πλούσιους (τζιορμπατζήδες) και σε φτωχούς, με πολύ ρευστές τις διαφορές ανάμεσα τους. Άλλωστε ο αυστηρός και λιτός βίος των Ρουμλουκιωτών δεν άφηνε και μεγάλα περιθώρια για επίδειξη και συσσώρευση πλούτου.

Ο πλούτος μιας οικογένειας αποτιμούνταν με τον αριθμό των ζώων που διέθετε, τον αριθμό των αρσενικών παιδιών που είχε για να καλλιεργεί τα κτήματα των μπέηδων και να εκτρέφει ζώα, το πόσο συχνά στο διαιτολόγιο της περιλαμβάνονταν το κρέας, καλύτερης ποιότητας και διακόσμησης κοσμήματα των γυναικών και ο μεγαλύτερος αριθμός φλουριών και πεντόλιρων (ντούμπλες) που τοποθετούσαν πάνω στα κοσμήματα αυτά.

Γενικά, οι τζιορμπατζήδες κάθε χωριού ασκούσαν μεγάλη επιρροή στους υπόλοιπους κατοίκους. Πολλοί από τους φτωχούς συγχωριανούς τους δούλευαν ως τσοπάνοι ή γελαδάρηδες στα κοπάδια τους. Οι τζιορμπατζήδες είχαν συχνές συναναστροφές και καλές σχέσεις με τους μπέηδες. Για όλους τους παραπάνω λόγους, πολλές φορές, οι τζιορμπατζήδες εκλέγονταν ως μουχτάρηδες της κοινότητας τους³.

². Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 19-20.

³. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 21-23.

1.5.2. Οικογένεια στο Ρουμλούκι

Οι οικογένειες του Ρουμλουκιού ήταν δομημένες με αυστηρές πατριαρχικές δομές. Ο αρχηγός της ρουμλουκιώτικης οικογένειας ήταν ο παππούς ή ο πατέρας ή ο πρεσβύτερος από τα άρρενα τέκνα της οικογένειας αυτής. Αυτός είχε τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο στα οικονομικά ζητήματα της οικογένειας, στις σχέσεις των μελών της μεταξύ τους ή με άλλους, στον καταμερισμό των εργασιών κ.τ.λ.

Στην πατρική οικία, όπως προανέφερα, έμεναν με τις οικογένειες τους όλα τα άρρενα παντρεμένα τέκνα καθώς και τα ανύπαντρα. Εργάζονταν όλοι από κοινού στην διαχείριση της πατρικής περιουσίας και είχαν κοινό ταμείο για τα έσοδα και τα έξοδα. Το ταμείο το διαχειρίζονταν ο αρχηγός της οικογένειας και όλοι υπάκουαν στις αποφάσεις του.

Στην ρουμλουκιώτικη οικογένεια ιδιαίτερη μεταχείριση λάμβαναν τα ηλικιωμένα άτομα, ο παππούς και η γιαγιά (μανιά). Ο λόγος τους θεωρούνταν σεβαστός από τα υπόλοιπα μέλη της. Όλα τα μέλη της οικογένειας όφειλαν όταν τους χαιρετούσαν, να τους ασπαστούν στο δεξί τους μάγουλο ή να τους κάνουν μετόνια⁴. Επίσης, ο παππούς και η γιαγιά ήταν οι μόνοι που κάθονταν κοντά στη φωτιά, δηλαδή δίπλα στο τζάκι ή το μπουτζακο (γωνιά, εστία), ενώ όλοι οι υπόλοιποι κάθονταν πιο μακριά κατά σειρά ηλικίας.

Στην ρουμλουκιώτικη κοινωνία πολλοί ισχυροί δεσμοί αναπτύσσονταν μεταξύ συγγενικών οικογενειών ή οικογενειών του ίδιου χωριού.

Στις σχέσεις των γυναικών μελών μιας οικογένειας ίσχυε περίπου η ίδια ιεραρχία, δηλαδή τον πρώτο λόγο τον είχε η μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκα του σπιτιού. Συνήθως αυτή ήταν η πεθερά ή εάν δεν ζούσε, ήταν η "μπόζια", η πρεσβύτερη των συννυφάδων. Αυτή ήταν που καταμέριζε τις εργασίες του σπιτιού, τις πιο βαριές στις νεότερες και τις εύκολες στις πιο ηλικιωμένες.

Η νύφη έπρεπε να αποκαλεί τον πεθερό της "πατέρα" και την πεθερά της "μητέρα", τον πρεσβύτερο κουνιάδο της "αφέντη" και την πρεσβύτερη συννυφάδα της "μπόζια". Ο άντρας φώναζε τον μεγαλύτερο αδελφό του "μπέμπη", τους πρεσβύτερους άντρες συγγενείς του "τσίτση" και τις πρεσβύτερες γυναίκες συγγενείς του "ντόντω" ή "τέτω" (θεία)⁵.

⁴. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 23.

⁵. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 24.

Απαραίτητη θεωρούνταν η παρουσία όλων των μελών της οικογένειας στο μεσημεριανό τραπέζι ιδιαίτερα λόγω των πατριαρχικών προτύπων. Όλοι έπρεπε να γευματίσουν γύρω από το σοφρά και κανένα μέλος της οικογένειας να μην απουσιάζει αδικαιολόγητα. «...Ο αρχηγός της οικογένειας σταύρωνε το ψωμί με το μαχαίρι τρεις φορές, έκανε τον σταυρό του και έλεγε την προσευχή, η οποία συνήθως ήταν η εξής: " έλα Χριστέ ο θεός, ευλόγησον την βρώσιν και την πόσιν των δούλων σου, γιατί εσύ είσαι ο αναμάρτητος, αμήν". Οι υπόλοιποι απαντούσαν και αυτοί "αμήν"...»⁶ Για να σηκωθεί κάποιος από το τραπέζι έπρεπε να τελειώσουν όλοι το φαγητό τους και να το επιτρέψει ο αρχηγός της οικογένειας.

Τα παιδιά της οικογένειας στο τέλος του γεύματος έλεγαν καθ' υπόδειξη της μητέρας τους την εξής προσευχή: " έφαγα και χόρτασα και το θεό εδόξασα και του μπαμπά μου το τραπέζι να' ναι πάντα πλούσιο, όπως έφαγα εγώ να φάει κι όλος ο κόσμος".

Εικόνα 12: Πολυπληθής ρουμλουκιώτικη οικογένεια στο χωριό Σχοινιάς, 1918.

1.5.3. Η θέση της γυναίκας στη ρουμλουκιώτικη κοινωνία

Η γυναίκα του Ρουμλουκιού είχε μία προκαθορισμένη μοίρα από τη στιγμή της γέννησης της, η οποία ήταν να παντρευτεί και να κάνει παιδιά. Σπάνια, οι Ρουμλουκιώτισσες, παρακολουθούσαν μαθήματα στο γραμματοδιδασκαλείο του χωριού. Μόνο τα κορίτσια που προέρχονταν από εύπορες οικογένειες πήγαιναν στο σχολείο και μόνο για τις δύο πρώτες τάξεις μέχρι να μάθουν γραφή και ανάγνωση⁷.

⁶. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 24.

⁷. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 25.

Έπειτα, υποχρεώνονταν από τους γονείς τους να το εγκαταλείψουν ώστε να αφοσιωθούν στο να διδαχθούν όσα χρειάζονταν για να γίνουν καλές νοικοκυρές, ικανές σύζυγοι, υπάκουες νύφες και σωστές μητέρες.

Η εργατικότητα, η νοικοκυροσύνη, ο σεβασμός και η υποταγή στις προσταγές των πρεσβύτερων θεωρούνταν τα κυριότερα προσόντα για να παντρευτεί μία κοπέλα. Ιδιαίτερα το τελευταίο προσόν θεωρούνταν πολύ σημαντικό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της υποταγής στους πρεσβύτερους ήταν ότι η νεότερη νύφη έπρεπε να φέρει το γκιούμι, λαγήνι (μεταλλικό δοχείο) με το νερό και μία πετσέτα (πισκίρι), για να πλύνουν τα χέρια τους όλοι οι συγγενείς ξεκινώντας από τους πρεσβύτερους και έπειτα να σκουπιστούν με την πετσέτα, πριν κάτσουν στο σοφρά για το φαγητό. Επιπρόσθετα, η ίδια έβαζε φαγητό στα πιάτα (κένωνε) όλων των παρευρισκόμενων στο τραπέζι, αφήνοντας τον εαυτό της τελευταίο και καταλήγοντας συνήθως με τη μικρότερη μερίδα⁸.

Η κύρια ενασχόληση των γυναικών του Ρουμλουκιού ήταν οι εργασίες του σπιτιού όπως η φροντίδα των παιδιών και των ανήμπορων, το πλύσιμο, το μαγείρεμα, το ζύμωμα του ψωμιού, η καθαριότητα, η ύφανση και η βαφή των ρούχων, το τάϊσμα των μεταξοσκωλήκων κ.α. Ακόμη, εργάζονταν σε διάφορες αγγαρείες γύρω από τα όρια του σπιτότοπου π.χ. στους στάβλους, στις μάντρες, στον αλωνισμό των σιτηρών.

Η εργασία των γυναικών στα χωράφια ήταν περιορισμένη και μόνο για εργασίες θερισμού σιτηρών και φασολιών. Όταν βρίσκονταν στους αγρούς πάντα τις συνόδευε ένας άντρας για να μην εκτεθούν στον κίνδυνο των αλλόδοξων, δηλαδή των μπέηδων, των Τουρκαλβανών επιστατών και των Αλβανών γκέκηδων. Είχαν όμως ελευθερία στις κινήσεις τους μέσα στο χωριό, πολλές φορές χωρίς συνοδεία ανδρών ή πρεσβύτερων γυναικών⁹.

⁸. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 25.

⁹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 26.

1.6. Οι κοινωνικές σχέσεις στο Ρουμλούκι

1.6.1. Σταυραδερφές

"Σταυραδερφές" ονομάζονταν το έθιμο της αδελφοποίησης μεταξύ κυρίως ανύπαντρων ή νιόπαντρων, ηλικίας 17 έως 25 χρονών γυναικών στο Ρουμλούκι. Το έθιμο αυτό ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Στο Ρουμλούκι συναντιέται μέχρι τις δεκαετίες του 1920-1930. Το έθιμο αυτό υπήρχε και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας με τη μόνη διαφορά ότι η αδελφοποίηση γίνονταν μεταξύ ανδρών, κατά βάση αρματολών και κλεφτών.

Δύο κοπέλες αποφάσιζαν να γίνουν σταυραδερφές, όταν ήταν πολύ καλές φίλες, "γκαρδιακές" όπως έλεγαν, και δεν είχαν μεταξύ τους καμιά συγγένεια. Για να αδελφοποιηθούν με σκοπό να μη χωρίσουν ποτέ και να μείνουν για πάντα φίλες, έπρεπε να επισκεφτούν την εκκλησία μετά από νηστεία τριών ημερών. Εκεί ο ιερέας της οδηγούσε στην Ωραία Πύλη, όπου γονάτιζαν, πιάνοντας την παλάμη η μία της άλλης και αφού τους κάλυπτε τα κεφάλια με το επιτραχήλιο του, τους διάβαζε μία ευχή. Έπειτα, τους έκοβε τα ενωμένα χέρια με το σταυρό του Αγιασμού και τους έλεγε: "Από εδώ και πέρα είστε αδερφές. Να προσέξετε να μην παντρευτούν τα παιδιά σας, γιατί είναι μεγάλη αμαρτία, να μη μισήσει η μία την άλλη, να μη βγει από το στόμα σας κακός λόγος." Στη συνέχεια τις μεταλάμβανε, το γεγονός αυτό επαναλαμβάνονταν για τις επόμενες τρεις Κυριακές μετά από νηστεία¹⁰.

Σε κάποια άλλα χωριά ακολουθούσαν άλλη διαδικασία για να γίνουν δύο κοπέλες σταυραδερφές. Ο ιερέας έζωνε τις κοπέλες, δηλαδή τοποθετούσε τη ζώνη του στις πλάτες ή στη μέση τους, τους διάβαζε σχετική ευχή και τις γύριζε τρεις φορές γύρω από το ευαγγέλιο ψάλλοντας το " Ησαΐα χόρευε", όπως και στο μυστήριο του γάμου.

Οι δύο κοπέλες που ακολουθούσαν την ιεροπραξία της αδελφοποίησης θα ονομάζονταν σταυραδερφές μέχρι το θάνατο τους, για αυτό δεν έπρεπε να πάρουν την απόφαση αυτή αβίαστα και επιπόλαια. Το έθιμο των σταυραδερφών ήταν πολύ ιερό και σεβαστό στο Ρουμλούκι.

¹⁰. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 38.

1.6.2. Ονομασία - Βίζιτα - Νυχτέρι - Μεσοχώρι (Χοροστάσι)

Οι Ρουμλουκιώτες εκμεταλλεύονταν κάθε ευκαιρία για να συσφίξουν τις μεταξύ τους κοινωνικές σχέσεις και να ξεφύγουν για λίγο από το βαρύ και κοπιαστικό τους καθημερινό πρόγραμμα. Αυτό το επιτύγχαναν με το να κάνουν συχνές επισκέψεις η μία οικογένεια στην άλλη και με το να συγκεντρώνονται όλοι μαζί και να περνούν την ώρα τους διασκεδάζοντας με τα μέσα που τους προσέφερε η εποχή τους. Παρακάτω θα αναλύσω τέσσερις συνήθειες του Ρουμλουκιού που βοηθούσαν στην ανάπτυξη της κοινωνικής τους ζωής, δηλαδή την ονομασία, τη βίζιτα, το νυχτέρι και το μεσοχώρι (χοροστάσι).

Ονομασία αποκαλούνταν η ονομαστική γιορτή κάποιου και για αυτόν το λόγο δέχονταν επισκέψεις στην οικία του. Μετά το πέρας της θείας Λειτουργίας, ο εορτάζων, ιδιαίτερα εάν ήταν ο αρχηγός της οικογένειας, προσκαλούσε στο σπίτι του όλους τους άντρες εκκλησιαζόμενους για κέρασμα και η σύζυγος του όλες τις γυναίκες. Το μεσημέρι δίνονταν γεύμα, "τα φιλιά" σε όλους τους συγγενείς και φίλους, που πολλές φορές εξελισσόταν σε γλέντι. Στην ονομασία προσκαλούνταν όλες οι ανύπαντρες κοπέλες συγγενείς του εορτάζοντα για να κερνούν τους επισκέπτες, με σκοπό να τραβήξουν την προσοχή τους με την ομορφιά και τη νοικοκυροσύνη τους και να τις προτείνουν ως υποψήφιες νύφες σε ανύπαντρους συγγενείς και γνωστούς τους¹¹.

Βίζιτα ονομάζονταν η επίσκεψη σε κάποιο σπίτι και ήταν μία από τις κυριότερες εκφράσεις της ρουμλουκιώτικης κοινωνικής ζωής. Βίζιτα σε ένα σπίτι συνήθως γίνονταν μετά από την απόλυση της εκκλησίας αλλά και σε περιπτώσεις αρρώστων, ετοιμοθάνατων καθώς και για να ευχηθούν "τα χαϊρλούθ" για κάποιο ευχάριστο γεγονός, τέλεση αρραβώνα ή γάμου. Οι βίζιτες προσέφεραν μία καλή ευκαιρία και για τη δημιουργία προξενιών. Στην τουρκοκρατία, βίζιτες έκαναν οι ηλικιωμένοι άντρες στα κονάκια των μπέηδων για να συζητήσουν θέματα του χωριού και οι γυναίκες στις χανούμισσες συζύγους τους. Οι βίζιτες κρατούσαν μία έως τρεις ώρες και μπορούσαν να παραταθούν μέχρι και το μεσημεριανό γεύμα εάν οι επισκέπτες ήταν κοντινοί συγγενείς της οικογένειας. Η νοικοκυρά υποδέχονταν τους επισκέπτες

¹¹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 40.

στον νοντά (οντά) και τους κερνούσε γλυκό του κουταλιού, ρακί και άκρατο (ανόθευτο) καφέ παρέχοντας τους όσο το δυνατόν καλύτερη φιλοξενία¹².

Εικόνα 13: Βίζιτα την Κυριακή μετά από εκκλησιασμό στον Σχοινά.

Το νυχτέρι, μία από τις πιο αγαπημένες συνήθειες των κατοίκων του Ρουμλουκιού καθώς και όλης της Μακεδονίας και της Θράκης, ήταν η συνάθροιση κάποιων ατόμων σε μία οικία συγγενών, φίλων και γειτόνων με σκοπό την εκτέλεση μίας εργασίας κυρίως τις κρύες νύχτες του χειμώνα δίπλα στο τζάκι του νοντά αλλά και τις ζεστές νύχτες του καλοκαιριού στα μπρόστια του σπιτιού ή την αυλή (αλώνι).

Οι εργασίες του χειμώνα ήταν ξεσπύρισμα του αραβόσιτου από τους άντρες, επεξεργασία του μαλλιού των ζώων για ύφανση από τις γυναίκες, κέντημα των προικιών στον αργαλειό από τις ελεύθερες κοπέλες, πλέξιμο μάλλινων φανέλων και σκουφουνιών από τις ηλικιωμένες και μελέτη των μαθημάτων από τα παιδιά. Οι εργασίες του καλοκαιριού περιλάμβαναν ξεφλούδισμα των αραπόσιτων, πλέξιμο ψαθών με ραγάζι, εργόχειρο από τις νέες κοπέλες, παιχνίδια από τα παιδιά και σκάλισμα με την κότσα (σουγιά) περίτεχνων σχεδίων πάνω στη γκλίτσα από τους πιο μεγάλους σε ηλικία.

Εκτός από τον πρακτικό σκοπό για την αλληλοβοήθεια των οικογενειών στην επιτέλεση κάποιων εργασιών, το νυχτέρι ήταν εκείνο το κοινωνικό γεγονός του Ρουμλουκιού, όπου μαζεύονταν οι Ρουμλουκιώτες και έλεγαν τα νέα τους, αντάλλαζαν ιδέες και ειδήσεις, διηγούνταν ιστορίες, μύθους, θρύλους και παραδόσεις της περιοχής και διασκεδάζαν τραγουδώντας "τραπεζιάτικα" (επιτραπέζια) τραγούδια

¹². Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 41-42.

του τόπου ή ακούγοντας παραπονιάρικους σκοπούς και "νουμπέτια" (σκοποί χωρίς στίχους) που έπαιζε κάποιος με τη φλογέρα του.

Νυχτέρια λάμβαναν χώρα, επίσης, στα λιβάδια (τσαΐρια) και στους βοσκότοπους από τους τσοπάνους και στις καλύβες του Βάλτου από τους ψαράδες¹³.

Εικόνα 14: Νυχτέρι στο χωριό Νησί, 1951. Εικόνα 15: Γυναίκες σε νυχτέρι, 1941.

Κάθε χωριό του Ρουμλουκιού συνήθως είχε μία πλατεία στο μέσο του, το μεσοχώρι όπως λέγονταν, το οποίο αποτελούσε ταυτόχρονα και το χοροστάσι του χωριού. Σε αυτό το μέρος συγκεντρώνονταν όλοι οι κάτοικοι του χωριού και πολλές φορές επισκέπτες από διπλανά χωριά μετά το μεσημεριανό φαγητό την Κυριακή ή σε μεγάλες γιορτές, για παράδειγμα στις Αποκριές και γλεντούσαν χορεύοντας με τραγούδια που έλεγαν μόνοι τους ή με τη συνοδεία οργάνων. Την τιμητική τους σε αυτές τις εβδομαδιαίες εκδηλώσεις είχαν οι ανύπαντρες κοπέλες, οι οποίες φορούσαν τις γιορτινές φορεσιές τους και στολίζονταν με σκοπό την αναζήτηση του μελλοντικού τους άνδρα. Η συνήθεια του μεσοχωριού - χοροστασίου διάρκεσε μέχρι περίπου το 1960, οπότε και αντικαταστάθηκε με το σεργιάνι, βόλτα στον ίδιο χώρο¹⁴.

¹³. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 43-46.

¹⁴. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 46-47.

Εικόνα 16: Ηλικιωμένες γυναίκες του Ρουμλουκιού στο μεσοχώρι του χωριού
Επισκοπή, 1952.

1.6.3. Φιλοξενία - Ελεημοσύνη

Η φιλοξενία για τους κατοίκους του Ρουμλουκιού θεωρούνταν ως μία από τις βασικότερες υποχρεώσεις τους. Κάθε φιλοξενούμενος (μουσαφίρης) μιας ρουμλουκιώτικης οικογένειας, ανεξαρτήτως της οικονομικής του κατάστασης και κοινωνικής του προέλευσης θεωρούνταν τιμώμενο πρόσωπο και έχαιρε ιδιαίτερης περιποίησης από τους οικοδεσπότες. Η μη προσφορά της αρμόζουσας φιλοξενίας σε κάποιον επισκέπτη θεωρούνταν ντροπή για την οικογένεια και δυσφήμιζε τα ανύπαντρα κορίτσια της.

Οι Ρουμλουκιώτες υποδέχονταν τους φιλοξενούμενους τους στο πιο περιποιημένο δωμάτιο της κατοικίας τους, στο "μουσαφίρ' νοντά", όπως το έλεγαν. Έπειτα τους έβαζαν να κάτσουν σε μεγάλα μαξιλάρια στο πάτωμα, οι ανύπαντρες κοπέλες ή οι νεότερες νύφες φρόντιζαν να τους περιποιηθούν ρίχνοντας νερό με ένα γκιούμι (χάλκινο δοχείο) για να πλύνουν τα χέρια τους και τους προσέφεραν το πισκίρι (προσόπι) για να σκουπιστούν. Τέλος, κερνούσαν το φιλοξενούμενο ότι καλύτερο διέθετε το νοικοκυριό τους, άκρατο (ανόθευτο) καφέ, γλυκό του κουταλιού και για δείπνο έσφαζαν τον πιο διαλεκτό τους κόκορα ή ακόμη και αρνί¹⁵.

Οι Ρουμλουκιώτες είχαν ιδιαίτερα αναπτυγμένο το αίσθημα της συμπόνιας προς τους πιο αναξιοπαθούντες από αυτούς και για αυτό θεωρούσαν σημαντικό τους καθήκον να προσφέρουν ελεημοσύνη όποτε μπορούσαν και σε όποιον την είχε ανάγκη. Η υποχρέωση για ελεημοσύνη προς τους άπορους ενισχύονταν από το βαθύ

¹⁵. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 47-48.

θηρσκευτικό αίσθημα των Ρουμλουκιωτών αλλά και από τους άγραφους κανόνες που είχαν επιβληθεί κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας για την αλληλοβοήθεια τους με σκοπό την επιβίωση τους στο αφιλόξενο φυσικό περιβάλλον και τη συνέχιση της ύπαρξης της κοινότητας τους.

Οι Ρουμλουκιώτες προσέφεραν νερό, τροφή και πολλές φορές κατάλυμα σε ζητιάνους, τους "ζητλιαρούς", όπως τους αποκαλούσαν. Διεξήγαγαν εράνους για τη συγκέντρωση χρημάτων, τροφίμων, ζώων, ρούχων για τους άπορους συγχωριανούς, τις χήρες και τους πληγέντες συνήθως από πλημμύρες. Επιπρόσθετα, έδιναν τρόφιμα και ρουχισμό ως συγχώρεση για τις αμαρτίες συγγενικών τους νεκρών προσώπων. Τα Χριστούγεννα οι πιο εύποροι Ρουμλουκιώτες προσέφεραν χοιρινό κρέας στους φτωχούς συγχωριανούς τους. Τέλος, προσφέρονταν βοήθεια σε όσους δεν είχαν ζευγάρι την εποχή του οργώματος των χωραφιών από τους ζευγάδες συγχωριανούς τους¹⁶.

1.6.4. Προξενιό - Αρραβόνας - Γάμος

Εικόνα 17: Ρουμλουκιώτικος γάμος.

Οι Ρουμλουκιώτες ανάθρεφαν τα παιδιά τους προετοιμάζοντας και παρέχοντας τους όλα εκείνα τα εφόδια, τα οποία θα τους χρησίμευαν στο να αποκτήσουν και να συντηρήσουν οικογένεια, αυτό θα συνέβαλλε με τη σειρά του στην επιβίωση της μικρής τους κοινωνίας. Οι Ρουμλουκιώτες κυρίως παντρεύονταν μεταξύ τους και μόνο του ίδιου θρησκευματος άτομα, δηλαδή χριστιανούς ορθόδοξους, ιδιαίτερα αυτό

¹⁶. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 48-49.

γίνονταν στα χρόνια του τούρκικου ζυγού, όπου προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να διατηρήσουν την ελληνικότητα τους.

Η κατάλληλη ηλικία για γάμο θεωρούνταν για τα αγόρια μετά τα 17-18 τους χρόνια και για τα κορίτσια μετά τα 15-16 τους χρόνια. Δεν έπρεπε όμως να περάσουν τα αγόρια τα 27-28 χρόνια και τα κορίτσια τα 25 γιατί μετά ήταν δύσκολη υπόθεση η ανεύρεση συζύγου και κατέληγαν να παντρεύονται άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή σε κατάσταση χηρείας. Η γνωριμία των νέων πραγματοποιούνταν σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις της περιοχής τους, στην εκκλησία, στο χοροστάσι, στους γάμους, στις ονομασίες, στα πανηγύρια, στα Ρουγκάτσια (εκδήλωση των Χριστουγέννων), στις Αποκριές, στις Λαζαρίνες, στα Κλήδονα ακόμη και στη βρύση του χωριού όπου πήγαιναν να προμηθευτούν πόσιμο νερό οι νεαρές κοπέλες.

Ο γάμος στο Ρουμλούκι ήταν κατάληξη τόσο έρωτα μεταξύ νέων όσο και προξενιού. Και στις δύο περιπτώσεις ο νέος έπρεπε να "ζητήσει" την κοπέλα από τον πατέρα της ή τον άντρα που είχε την κηδεμονία της, να στείλει δηλαδή τα "προξενιά". Καλύτερους γαμπρούς οι Ρουμλουκιώτες θεωρούσαν τους συγχωριανούς τους γιατί γνώριζαν την οικογένεια τους και οι κόρες τους δε θα απομακρύνονταν πολύ από το οικογενειακό και συγγενικό περιβάλλον τους. Επιπλέον, προτιμούσαν τους πλούσιους γαμπρούς ακόμα και αν δεν υπήρχε αγάπη μεταξύ του μελλοντικού αντρόγνου. Οι γονείς κυρίως ήταν αυτοί που αποφάσιζαν για το γάμο και όχι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι.

Εικόνα 18: Νύφη με το νυφοστόλι, Σχοινιάς 1932.

Αν ο πατέρας απέρριπτε το προξενικό υπήρχε και η περίπτωση του κλεψίματος με τη συγκατάθεση βέβαια της κοπέλας. Ο νέος με τη συνοδεία λίγων φίλων του πήγαινε να κλέψει τη κοπέλα στο σημείο συνάντησης που είχαν ορίσει. Αυτό έπρεπε να γίνει χωρίς να το καταλάβουν οι δικοί της γιατί η όλη υπόθεση μπορεί να τελειωνε βίαια. Ο πατέρας της κοπέλας μετά το κλέψιμο της, συνήθως αναγκάζονταν να επισκεφτεί το σπίτι του νεαρού και να ρωτήσει την κόρη του αν αγαπούσε τον νέο. Αν αυτή απαντούσε πως τον αγαπούσε, τότε τις περισσότερες φορές ο πατέρας συμφωνούσε να γίνει ο γάμος. Σε περιπτώσεις κλεψίματος, ο πατέρας της νύφης συνήθως δεν έδινε προίκα ή έδινε ελάχιστη και μετά από αρκετό καιρό από το γάμο. Επίσης, δεν πραγματοποιούνταν όλη η εθιμοτυπία του γάμου¹⁷.

Όταν μία οικογένεια είχε παιδί σε ηλικία γάμου ανέθεταν την διερεύνηση για πιθανούς υπονήφιους συντρόφους σε ειδικούς προξενητές που υπήρχαν σε κάθε χωριό. Όταν ένας νέος μαζί με την οικογένεια του ήθελαν να στείλουν προξενιά σε μια κοπέλα, αυτοί αναλάμβαναν να πάνε στο σπίτι της κοπέλας με σκοπό να ρωτήσουν την οικογένεια της και την ίδια αν συμφωνεί. Αν όλα πήγαιναν καλά και συμφωνούσαν οι δύο οικογένειες να παντρέψουν τα παιδιά τους, δίνονταν ο "λόγος" για να επισημοποιηθεί η θετική κατάληξη του προξενιού.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα και πάντοτε Σαββατόβραδο, στο σπίτι της κοπέλας, γίνονταν ο αρραβώνας. Τα δώρα που ανταλλάσσονταν ήταν ασημένια κοσμήματα, π.χ. ένα μαγλικουτάρι για τον κεφαλόδεσμο, 8 ντούμπλες (πεντόλιρα) που θα κρεμούσε στο μαγλικουτάρι κ.ά. από το γαμπρό στη νύφη και ρούχα από τη νύφη στο γαμπρό. Ο προξενητής έπαιρνε δώρο κάλτσες και παπούτσια. Μέρος της συμφωνίας του αρραβώνα ήταν και η προίκα που έπαιρνε η κοπέλα και περιλάμβανε χωράφια, αραχνοϋφαντα υφάσματα, πεντόλιρα, φλουριά και ζώα. Ο πατέρας του γαμπρού από την άλλη έπρεπε να πληρώσει "το γάλα της μάνας", δηλαδή το γάλα που είχε πει η κοπέλα όταν ήταν μωρό με ένα συμβολικό ποσό. Τέλος, οι δύο οικογένειες ορίζαν και την ημερομηνία του γάμου.

Οι Ρουμλουκιώτες προτιμούσαν την άνοιξη και το φθινόπωρο για την τέλεση του μυστηρίου του γάμου λόγω ότι οι κλιματολογικές συνθήκες ήταν καλύτερες και οι εργασίες λιγότερες. Ο γάμος τελούνταν πάντα ημέρα Κυριακή. Οι προετοιμασίες και τα έθιμα ξεκινούσαν μία εβδομάδα πριν τις στέψεις και τελείωναν 22 μέρες μετά. Ο

¹⁷. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 73-75.

γάμος στο Ρουμλούκι ήταν ιδιαίτερα γραφικός και συνδέονταν με πολλά έθιμα. Θα προσπαθήσω να αναφέρω τα κυριότερα παρακάτω.

Την Κυριακή, μία βδομάδα πριν τις στέψεις, στο σπίτι του γαμπρού φτιάχνονταν τέσσερα κανίσκια ή τούρτες (ψωμιά χωρίς προζύμι), τα οποία ήταν στολισμένα με διάφορα σχέδια και τοποθετούνταν σε ένα βαθύ ταψί με ένα άσπρο πέπλο (τσίπα) να τα σκεπάζει. Αυτό σηματοδοτούσε την αρχή της εβδομάδας του γάμου.

Από τη Δευτέρα μέχρι την Πέμπτη, πριν την Κυριακή του γάμου γίνονταν οι κυριότερες προετοιμασίες. Καθάριζαν τα σπίτια, σκούπιζαν τις αυλές, έφερναν ξύλα για το μαγείρεμα και νερό από τη βρύση. Έπλεναν και ετοιμάζαν τα προικιά, κουβαλούσαν τραπέζια και καρέκλες για το γλέντι και τέλος ζύμωναν τα ψωμιά.

Την Παρασκευή άρχιζαν "τ' ακλούθια" του γάμου, ήθη και έθιμα που γίνονταν πριν το γάμο. Παρασκευή ήταν το κάλεσμα των κουμπάρων από την πεθερά. Συνήθως κουμπάρος ήταν ο νονός του γαμπρού ή κάποιος από τους γιούς του. Επίσης, οι γονείς του ζευγαριού καλούσαν κόσμο για το γάμο με ένα τρουβά (υφαντό στον αργαλειό) στον οποίο είχαν βάλει κουλούρια στρογγυλά (κανίσκια ή τούρτες) με μία κόκκινη κλωστή δεμένη. Πολλές φορές, αυτή τη δουλειά την έκαναν οι μπράτμοι (μπρατίμια), οι φίλοι του γαμπρού και της νύφης, που καλούσανε τους φίλους και συγγενείς στο γάμο με ένα μπουκάλι ούζο και καραμέλες¹⁸.

Όλη τη μέρα του Σαββάτου πριν το γάμο, λάμβαναν χώρα οι προετοιμασίες για το γλέντι που θα γίνονταν το βράδυ. Ο γαμπρός έστελνε το μπαούλο με τα ρούχα που θα φορούσε η νύφη στο γάμο. Οι γυναίκες μαζεύονταν για να φτιάξουν τα φαγητά και να στρώσουν τα τραπέζια για το βραδινό γλέντι. Το βράδυ πήγαιναν και έπαιρναν τον κουμπάρο από το σπίτι με τη συνοδεία μουσικών οργάνων, νταουλιών και ζουρνάδων για να ξεκινήσει το γλέντι. Τα μπρατίμια ξύριζαν το γαμπρό και μετά περνούσαν τη λεκάνη με το νερό από όλους τους καλεσμένους και αυτοί έριχναν μέσα λεφτά. Τα ξημερώματα τα μπρατίμια με τα όργανα συνόδευαν τον κουμπάρο στο σπίτι του, μόνο τότε θεωρούνταν ότι τέλειωσε το γλέντι. Κατά τη διαδρομή ήταν έθιμο τα μπρατίμια να ικανοποιούν όλες τις επιθυμίες του κουμπάρου. Για παράδειγμα αν τους ζητούσε κρασί ή καφέ ή καρέκλα και οτιδήποτε άλλο, στη μέση της διαδρομής για το σπίτι του έπρεπε να του το φέρουν.

¹⁸. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 143-149.

Εικόνα 19: Το ξύρισμα του γαμπρού από αναπαράσταση ρουμλουκιώτικου γάμου, Αλεξάνδρεια 1977.

Το πρωί της Κυριακής ξεκινούσε πάλι το γλέντι. Με τη συνοδεία οργάνων ο κουμπάρος πήγαινε να πάρει τη νύφη, η οποία είχε στολιστεί με τα ασημένια της κοσμήματα και είχε φορέσει τη νυφιάτικη παραδοσιακή στολή του Ρουμλουκιού με το κατσούλι. Στη πόρτα του σπιτιού της νύφης είχαν το συνήθειο να τάξει ο κουμπάρος λεφτά στις φίλες της για να τον αφήσουν να την πάρει. Η νύφη πήγαινε στην εκκλησία με ένα άλογο στολισμένο από τα κορίτσια και με μια βελεντσιά στρωμένη πάνω του. Από πίσω ακολουθούσε ένα κάρο με την προίκα της νύφης.

Εικόνα 20: Η νύφη ανεβαίνει στο άλογο, Αλεξάνδρεια 1977.

Όταν ξεκινούσε η νύφη από το σπίτι της έδιναν στην αγκαλιά της ένα αγοράκι 2 με 3 ετών που το χαιρετούσε και του δώριζε κάτι. Επίσης της έδιναν ένα "κλίκι", ένα είδος κουλουριού σαν αυτό που χρησιμοποιείται στη θεία Λειτουργία για να το σπάσει και να ρίξει το μισό στη στέγη του πατρικού της σπιτιού και το άλλο μισό να το βάλει στο ζωνάρι της. Αυτό συμβόλιζε ότι τη μισή ευτυχία την αφήνει στον

πατέρα της και την άλλη μισή την παίρνει στο νέο σπίτι. Καθώς, μετά ξεκινούσε για την εκκλησία, καβάλα στο άλογο, σταματούσε για λίγο και πετούσε ένα μήλο στο πλήθος και όποιος το έπιανε θα παντρεύονταν τον ίδιο χρόνο, έλεγε η παράδοση.

Εικόνα 21: Νύφη με αγοράκι στην αγκαλιά της, Αλεξάνδρεια 1977.

Στη συνέχεια, το άλογο κατευθύνονταν προς την είσοδο της εκκλησίας και εκεί τη νύφη την κατέβαζε από το άλογο ο μεγαλύτερος κουνιάδος της και αν δεν είχε αδελφούς ο γαμπρός, ο πρώτος του ξάδερφος. Καθώς την κατέβαζε την αξίωνε τρεις φορές, δηλαδή την έπαιρνε αγκαλιά και τις έλεγε τρεις φορές "άξια, άξια, άξια" και το πλήθος απαντούσε "άξιος, άξιος, άξιος". Από εκείνη τη στιγμή η νύφη έμπαινε στον κύκλο του γαμπρού¹⁹.

Μετά τα στέφανα η νύφη πήγαινε στο σπίτι του γαμπρού, εκεί την υποδέχονταν η πεθερά και την έβαζε να περάσει πάνω από ένα σίδερο για να είναι σιδερένια. Έπειτα, την οδηγούσε στο αμπάρι του σπιτιού και εκεί η νύφη πετούσε το άλλο μισό κουλούρι που είχε στη ζώνη της. Τέλος, έκανε μετάνοιες, φιλούσε το χέρι της πεθεράς της, του πεθερού της και των κουνιάδων της και τους δώριζε κάτι και αυτοί με τη σειρά τους τη φιλοδώρούσαν. Μετά από όλα τα παραπάνω το γλέντι ξαναστήνονταν και όλοι χόρευαν και τραγουδούσαν γνωστά ρουμλουκιώτικα τραγούδια.

Η νύφη έπρεπε να είναι παρθένα. Αλίμονο στην κοπέλα που δεν "έβγαινε καλή" και "έβγαινε σκάρτη", όπως έλεγαν. Την αποδοκίμαζε όλο το χωριό και το γεγονός αυτό μπορούσε να αποτελέσει αιτία για διαζύγιο. Ορισμένα κορίτσια που το είχαν πάθει αυτό πέθαιναν από το μαράζι και τη ντροπή, εκτός εάν ο γαμπρός τη δέχονταν πίσω, πράγμα που συνέβαινε τις περισσότερες φορές με πρόσθετη βέβαια οικονομική

¹⁹. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 150-159.

προσφορά από τον πατέρα της νύφης, αλλά και πάλι η συμβίωση του αντρόγυνου ήταν δύσκολη. Όταν, όμως η νύφη ήταν παρθένα έπαιρνε το δίσκο και κερνούσε τον πεθερό, την πεθερά και τους συγγενείς, οι οποίοι της χάριζαν χρήματα ή δώρα.

Αργά το βράδυ, ο πεθερός πλήρωνε τα όργανα και εκεί τελείωνε το γλέντι. Την άλλη μέρα το πρωί οι γυναίκες έκαναν πίτες και γλυκά για το νιόπαντρο ζευγάρι. Οι νεόνυμφοι επισκέπτονταν για τις επόμενες τρεις Κυριακές το πατρικό σπίτι της νύφης για το κυριακάτικο, μεσημεριανό γεύμα τους²⁰.

Εικόνα 22: Νεόνυμφοι Ρουμλουκιώτες.

1.6.5. Γέννηση - Υιοθεσία - Σαράντισμα - Βάπτιση

Εικόνα 23: Ρουμλουκιώτισσα με μωρό.

Εικόνα 24: Γυναίκες με ένα μωρό.

²⁰. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 160-167.

Μετά το γάμο ενός ζευγαριού όλοι οι συγγενείς ανάμεναν το χαρμόσυνο γεγονός της αναγγελίας της εγκυμοσύνης. Οι Ρουμλουκιώτες ήταν πολύ προληπτικοί και πίστευαν ότι κακά πνεύματα θα ενοχλούσαν τη μέλλουσα μητέρα για αυτό η εγκυμονούσα γυναίκα έκρυβε το γεγονός όσο μπορούσε. Μόνο όταν πια φαινόταν η κοιλιά της που φούσκωνε την ρωτούσαν οι πιο κοντινοί της εάν ήταν "γκαστρωμένη". Έπειτα, ακολουθούσαν οι ευχές όπως καλή λευτεριά, με το καλό να 'ρθεί, σιδερένια, να 'ναι η μάνα κι άλλες. Αυτή, τότε, τους κερνούσε λουκούμι, καραμέλες, γλυκό του κουταλιού και ούζο.

Σε μερικές περιπτώσεις η εγκυμοσύνη αργούσε να έρθει σε ένα παντρεμένο ζευγάρι. Τότε η πεθερά της γυναίκας έπαιρνε μια κανάτα νερό και την πήγαινε στον παπά για να τη διαβάσει. Το νερό αυτό, που το έλεγαν και "ευχή", το έδιναν στη γυναίκα για να το πει. Άλλες μέθοδοι, που βασίζονταν κυρίως στις προλήψεις και δεν είχαν πρακτικά αποτελέσματα, ήταν να δίνουν στη γυναίκα να πει λάδι ή να βάλει τρίχες στο στόμα της για να αναγουλιάσει όπως οι έγκυες.

Αν ένα ζευγάρι δεν κατάφερνε να αποκτήσει τέκνα μπορούσε να υιοθετήσει παιδιά που ορφάνευαν σε μικρή ηλικία. Η υιοθεσία παιδιών ήταν συνήθης πρακτική υπόθεση στο Ρουμλούκι και γίνονταν με σκοπό να επιζήσουν τα παιδιά αυτά. Ένας άλλος λόγος ήταν ότι η ανατροφή ορφανών από άτεκνες οικογένειες θα διατηρούσε το γεωργικό κλήρο της οικογένειας αυτής και θα εξασφάλιζε τη γηροκόμηση τους. Κάποια άλλα άτεκνα ζευγάρια υιοθετούσαν ένα παιδί συγγενικής τους οικογένειας ως ψυχοπαίδι ή χαϊράκι. Αυτό γίνονταν συνήθως όταν η πραγματική του οικογένεια δεν μπορούσε να το μεγαλώσει λόγω ότι είχε πολλά παιδιά και βρίσκονταν σε οικονομική δυσχέρεια. Επιπλέον, αν μια οικογένεια είχε μόνο θήλυ τέκνα, τότε κάποιος γαμπρός τους μπορούσε να μείνει μόνιμα στο σπίτι του πεθερού του (εσώγαμπρος), εγκαταλείποντας το πατρικό του επίθετο και λαμβάνοντας επισήμως το επίθετο της οικογένειας αυτής. Τα υιοθετημένα παιδιά και οι εσώγαμπροι που λάμβαναν το επίθετο του πεθερού τους, απολάμβαναν τα ίδια δικαιώματα και μερίδιο στη περιουσία της οικογένειας, όπως τα φυσικά τέκνα²¹.

Η διάρκεια της κύησης για τις γυναίκες του Ρουμλουκιού ήταν μία δύσκολη και επίπονη χρονική περίοδος. Οι γυναίκες έπρεπε να εργάζονται διαρκώς στο σπίτι, στους στάβλους και στα κτήματα ακόμα και όταν "ήταν στην ώρα τους", δηλαδή ετοιμόγεννες. Όταν πλησίαζε ο καιρός για να γεννήσει μία γυναίκα, νήστευε και

²¹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 71-72.

κοινωνούσε γιατί δεν ήταν λίγες οι φορές που η γέννα είχε άσχημη κατάληξη για την μάνα, το μωρό ή και τους δυο.

Με τους πρώτους πόνους της κύησης, τοποθετούσαν την έγκυο καταγής σε μια γωνιά του σπιτιού και πολλές φορές του αχυρώνα επάνω σε ένα στρώμα από ξερά χόρτα ή άχυρα, καλυμμένο από σεντόνια. Η έγκυος καθόταν στα γόνατά της για να γεννήσει και έτσι το νεογέννητο έρχονταν πρώτα σε επαφή με το έδαφος. Για να έχει γρήγορη και εύκολη γέννα τοποθετούσαν κάτω από το μαξιλάρι της ένα ανοικτό ψαλίδι. Για αυτή την ώρα κάθε χωριό είχε τη μαμή του που παραστέκονταν στον τοκετό. Τη μαμή την βοηθούσαν συνήθως οι συννυφάδες, η πεθερά και η μητέρα της ετοιμόγεννης. Μόλις γεννιόνταν το μωρό η μαμή έκοβε τον ομφάλιο λώρο (αφαλός στη ντοπιολαλιά) και έβαζε πάνω του καφέ ή καπνό προς καυτηρίαση του. Έπειτα, έπλεναν το μωρό με ζεστό νερό, του τύλιγαν το κεφάλι με ένα μαντήλι (τουλπάνι) ώστε να γίνει στρογγυλό και του φάσκωναν σφικτά το σώμα με πανιά για να ισιώσει, όπως πίστευαν.

Αν όλα πήγαιναν καλά έβγαине η μαμή έξω να αναγγείλει το χαρμόσυνο νέο στον άντρα, τον πεθερό και τον πατέρα της γυναίκας που γέννησε και τους ευχόταν: “ Να σας ζήσει τα νεογέννητο, σιδερένιο, να το χαίρεστε”. Οι Ρουμλουκιώτες είχαν κάποια προτίμηση στα αγόρια γιατί η οικογένεια θα μεγάλωνε σε εργατικά χέρια και δε χρειάζονταν να δώσουν για αυτά προίκα όπως για τα κορίτσια. Το κέρασμα για το νεογέννητο ήταν λουκούμια και άλλα γλυκά για να είναι και το μωρό γλυκό. Μετά, οι άντρες πλήρωναν τη μαμή και αυτή φεύγοντας έκανε ένα κόμπο στο σκοινί της. Κάθε κόμπος συμβόλιζε ένα γερό μωρό που έφερε στον κόσμο.

Η λεχώνα έπρεπε να μείνει ξαπλωμένη για τρεις μέρες πάνω στο στρώμα με τα ξερά χόρτα και στις ακαθαρσίες από τη γέννα μέχρι να επισκεφτούν οι τρεις μοίρες το μωρό της για να του καθορίσουν την τύχη, το οποίο είναι αρχαιοελληνικό - ρωμαϊκό κατάλοιπο. Την τρίτη μέρα οι κοντινές συγγενίσσες και γειτόνισσες έκαιγαν το στρώμα, έκαναν μπάνιο στη μητέρα και το νεογέννητο και έκαναν πίτες και γλυκά για να φάει η λεχώνα. Τις πρώτες μέρες μετά τη γέννα, η λεχώνα έτρωγε "μπουρασιά", βραστές τσουκνίδες καβουρδισμένες με αλεύρι και "λαγγίτες", τηγανίτες με ζάχαρη και μέλι για να δυναμώσει. Στις 40 μέρες που ακολουθούσαν μετά τη γέννα, η γυναίκα και το μωρό δεν έπρεπε να βγει από το σπιτότοπο γιατί φοβόνταν το κακό μάτι και ότι η λεχώνα δεν θα είχε γάλα για να θηλάσει το μωρό.

Το σπίτι δέχονταν πολλές επισκέψεις από γνωστούς και συγγενείς για να ευχηθούν τα "χαϊρλούθ'κα" και να φέρουν δώρα (λιχουν'κό), συνήθως ρούχο στο

μωρό και στη λεχώνα λαγγίτες με μέλι. Ακόμη, έριχναν κέρματα στη κούνια του μωρού για να είναι σιδερένιο. Όλοι οι επισκέπτες έπρεπε να είναι "καθαροί", δηλαδή οι γυναίκες να μη βρίσκονται στην έμμηνο ρήση τους ή να μην έχουν έρθει σε σεξουαλική επαφή. Πίστευαν στη πρόληψη αυτή γιατί νόμιζαν ότι μολύνονταν το μωρό και η λεχώνα αν έρχονταν σε επαφή με άτομα "μη καθαρά", βγάζοντας σπυριά. Ακόμη, εάν το μωρό ήταν κορίτσι φοβόνταν ότι δε θα μπορούσε να τεκνοποιήσει. Οι επισκέπτες έπρεπε να φύγουν από το σπίτι πριν το ηλιοβασίλεμα. Τέλος, ούτε η λεχώνα επιτρέπονταν να βγει από το σπίτι μετά το ηλιοβασίλεμα²².

Στις τρεις μέρες μετά τη γέννηση ο παπάς έρχονταν στο σπίτι και διάβαζε μία ευχή στη μητέρα και το μωρό. Το ίδιο γίνονταν και στις 8 και 20 μέρες από τη γέννηση. Στις 40 μέρες, η μητέρα μαζί με το βρέφος και τη συνοδεία μιας μεγαλύτερης γυναίκας επισκέπτονταν την εκκλησία για το σαράντισμα του μωρού. Εκεί διαβάζονταν από τον παπά μία ειδική ευχή για να είναι το μωρό υγιή και καλότυχο. Μετά το σαράντισμα η μητέρα συνήθως μαζί με την πεθερά της και το μωρό ήταν έθιμο να επισκέπτονται τρία συγγενικά τους σπίτια. Στο καθένα από αυτά τα σπίτια, η νοικοκυρά (οικοδέσποινα) πρόσφερε στο μωρό ένα φυτίλι άσπρο μαλλί και του αλεύρωνε τα χέρια και το πρόσωπο για να ζήσει μέχρι τα γεράματα του, δηλαδή μέχρι να ασπρίσουν τα μαλλιά του. Ακόμη, έδινε στο μωρό ένα αυγό για να είναι το πρόσωπό του στρογγυλό, ένα μολύβι για να μάθει γράμματα και μία φέτα ψωμί για να έχει γάλα η μάνα του να το θηλάζει. Τέλος, του ζαχάρωνε το στόμα με μέλι ή ζάχαρη για να έχει τη γλύκα τους, το φιλοδωρούσε με μεταλλικά κέρματα για να είναι σιδερένιο και άφηνε πάνω στη φασκιά του μια κόκκινη κλωστή για να μην το ματιάζουν²³.

Στα παλαιότερα χρόνια η βάπτισμα των μωρών στο Ρουμλούκι γίνονταν πριν τις 40 μέρες γιατί τα μωρά πέθαιναν μικρά λόγω της κακής υγιεινής, των κλιματολογικών συνθηκών του Ρουμλουκιού και της έλλειψης γιατρών και φαρμάκων. Σε περίπτωση που κάποιο μωρό κινδύνευε να πεθάνει, όποιος προλάβαινε το βάπτισε στον αέρα και του έδινε ένα όνομα λέγοντας τρεις φορές "βαπτίζεται ο δούλος του Θεού...". Αν το παιδί γίνονταν καλά ο νονός του μωρού στη κανονική βάπτισμα ήταν εκείνος που του είχε δώσει το όνομα στην αεροβάπτισμα και όσο για το όνομα δε γίνονταν να αλλάξει.

²². Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 61-66.

²³. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 71.

Στην κανονική βάπτιση οι γονείς του παιδιού δεν πήγαιναν στην εκκλησία. Ο νονός έδινε ότι όνομα ήθελε στα παιδιά. Για το λόγο αυτό τα εγγόνια ήταν συχνό φαινόμενο να μην έχουν τα ονόματα των παππούδων τους στο Ρουμλούκι. Τα παιδιά που ήταν στην εκκλησία μόλις άκουγαν το όνομα έτρεχαν στο σπίτι να το ανακοινώσουν στους γονείς και αυτοί τους έδιναν χρήματα. Τα πιο πολλά τα έπαιρνε εκείνο που θα έφτανε πρώτο.

Ο νονός δώριζε στο βαφτησήμι του ρούχα και οι γονείς δώριζαν στο νονό πουκάμισο, κάλτσες και πετσέτες. Οι παππούδες μετά τη βάπτιση χάριζαν στο μωρό ματόχαντρο ή φλουρί.

Μετά τη βάπτιση ο νονός πήγαινε το παιδί στο σπίτι του για να το παραδώσει στη μητέρα του. Αυτή για να πάρει το μωρό έπρεπε να κάνει στο νονό τρεις μετάνοιες και να του φιλήσει το χέρι. Στη συνέχεια στήνονταν γλέντι στην αυλή και τον πρώτο χορό τον χόρευε ο νονός με το παιδί στην αγκαλιά. Τρεις μέρες μετά ο νονός έκανε μπάνιο στο μωρό και μετά έριχναν το νερό στα λουλούδια ή σε μέρος που να μην πατιέται. Για τις επόμενες τρεις Κυριακές ο νονός έπρεπε να πάει το παιδί στην εκκλησία να το κοινωνήσει.

Εικόνα 25: Μητέρα με 2 παιδιά.

Εικόνα 26: Μετά από βάπτιση.

1.6.6. Θάνατος - Κηδεία - Μνημόσυνα - Ψυχοσάββατα

Μία από τις πιο άσχημες στιγμές στη ζωή είναι ο θάνατος ενός προσφιλούς ανθρώπου. Ο θάνατος στο Ρουμλούκι πάντα περιβάλλονταν με προλήψεις, δεισιδαιμονίες και πολλά τελετουργικά έθιμα για την απομάκρυνση του κακού ματιού από το σπίτι.

Όταν κάποιος βαριά ασθενής, προαισθάνονταν το θάνατο του καλούσε να τον επισκεφτούν όσοι είχαν φιλονικήσει μαζί του στο παρελθόν για να τον συγχωρήσουν. Αυτοί ήταν αναγκασμένοι να τον επισκεφτούν γιατί φοβούνται την κατάρα του και ήταν αμαρτία να μην κάνουν σεβαστή την τελευταία επιθυμία ενός ετοιμοθάνατου. Όλοι έπρεπε να περάσουν με τη σειρά για να συγχωρεθούν με τον ετοιμοθάνατο, έπειτα έκαναν τρεις μετάνοιες και του φιλούσαν το χέρι. Αυτός, τότε, τους έδινε τις ευχές του εάν ήταν μεγάλος σε ηλικία.

Προς το τέλος του ετοιμοθάνατου, καλούσαν τον παπά για να τον εξομολογήσει και να τον μεταλάβει. Όταν ο ετοιμοθάνατος αργούσε να ξεψυχήσει έλεγαν ότι είχε κάνει πολλές αμαρτίες και για το λόγο αυτό αργούσε να βγει η ψυχή του. Την ώρα που ξεψυχούσε όλοι οι παρευρισκόμενοι έκαναν απόλυτη ησυχία για να βρει ήρεμο θάνατο. Μόλις ο ασθενής κατέληγε, κάποιος κοντινός του συγγενής του έκλεινε τα μάτια και το στόμα. Αμέσως άρχιζαν να του σκίζουν τα ρούχα και να τον πλένουν όσο είναι ακόμα ζεστός ο νεκρός, όπως λένε. Έπειτα, του φορούσαν καινούρια, καθαρά ρούχα. Συνήθως οι ηλικιωμένοι τα φύλαγαν σε ένα σεντούκι ειδικά για το θάνατο τους. Όταν πέθανε ένας ανύπαντρος άντρας του φορούσαν γαμπριάτικα και σε μία ανύπαντρη γυναίκα τη νυφιάτικη φορεσιά και στη κηδεία τους μοίραζαν μπουμπουνιέρες. Στην συνέχεια έδεσαν σταυρωτά τα πόδια και τα χέρια του νεκρού με μαντήλια και του έβαζαν ένα μεταλλικό νόμισμα στη παλάμη για να πληρώσει το Χάρο να τον μεταφέρει στον άλλο κόσμο. Επίσης του έβαζαν και ένα κλίκι (κουλούρι) στη τσέπη για να έχει να τρώει στο δρόμο για τον άλλο κόσμο. Ύστερα τον τύλιγαν με ένα καινούριο λευκό σεντόνι, το σάβανο και τον τοποθετούσαν σε ένα αυτοσχέδιο φέρετρο με σανίδες²⁴. Κάτω από το κεφάλι του νεκρού έβαζαν ένα μαξιλάρι και μέσα στα σταυρωμένα χέρια του τοποθετούσαν την εικόνα του Χριστού, της Παναγίας ή κάποιου αγίου. Το φέρετρο το γέμιζαν με λουλούδια και το έβαζαν

²⁴. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 122-124.

μέσα στον οντά. Δίπλα στο φέρετρο έβαζαν μία λαμπάδα να καίει που είχε ακριβώς το μπόι του νεκρού.

Μόλις, τέλειωναν με την προετοιμασία του νεκρού οι γυναίκες κάλυπταν τους καθρέπτες που τυχόν υπάρχουν στο σπίτι για να μην καθρεπτιστεί ο νεκρός και βρικολακιάσει. Οι συγγενείς του νεκρού έστελναν κάποιον για να χτυπήσει πένθιμα τη καμπάνα της εκκλησίας του χωριού και να ενημερώσει τα συγγενικά πρόσωπα. Ο κόσμος που έρχονταν να χαιρετήσει το νεκρό, άναβε ένα κερί σε ένα βαθύ ταψί και ασπαζόταν την εικόνα που έχει στα χέρια του ο νεκρός. Τους προσφέρονταν από τους συγγενείς του νεκρού τσάι, καφές, παξιμάδια, ελιές και ούζο. Στο δωμάτιο που πέθανε ο νεκρός έκαιγε για 40 μέρες άσβηστο ένα καντήλι για να έχει ο νεκρός φως στο δρόμο του για τον άλλο κόσμο. Μαυροντυμένες γυναίκες μοιρολογούσαν και ξενυχτούσαν στο πλευρό του νεκρού όλο το βράδυ.

Την επόμενη μέρα γίνονταν η κηδεία του νεκρού. Τον νεκρό τον κουβαλούσαν τέσσερα άτομα, το πόδια του πρέπει να βλέπουν μπροστά και το κεφάλι του πίσω, να βλέπει δηλαδή προς την ανατολή. Όλοι έπρεπε να είναι μαυροντυμένοι. Οι κοντινοί συγγενείς του νεκρού φορούσαν μαύρα για έξι μήνες ή ένα χρόνο. Η οικογένεια του νεκρού μοίραζε εννιά πετσέτες προσώπου σε αυτούς που σήκωναν το νεκρό, στο νεκροθάφτη, στον παπά και τα εξαπτέρυγα. Όταν σήκωναν τον νεκρό έσπαγαν πίσω του ένα πιάτο. Ο νεκρός οδηγούνταν στην εκκλησία με τα πόδια και πίσω του τον συνόδευε μία μεγάλη ακολουθία. Εκεί στην εκκλησία ψάλλονταν η νεκρώσιμη ακολουθία. Στο τέλος της ακολουθίας ο κόσμος χαιρετούσε πάλι το νεκρό και έδινε τα συλλυπητήρια του στους συγγενείς του νεκρού.

Στη συνέχεια πήγαιναν το νεκρό στο νεκροταφείο. Εκεί ψάλλονταν το τρισάγιο στη μνήμη του. Όταν κατέβαζαν το νεκρό στο τάφο και του έκλειναν το καπάκι του φέρετρου, όλοι οι παρευρισκόμενοι έριχναν στο τάφο τρεις φορές λίγο χώμα με το χέρι τους λέγοντας "θιός σχουρέστουν, καλό παράδεισο". Για την ημέρα της κηδείας οι γυναίκες έφτιαχναν στο φούρνο την τούρτα (πλαστό ψωμί) και την τοποθετούσαν σε ένα πανέρι. Σε ένα πιάτο έβαζαν βρασμένο, σκέτο σιτάρι και δίπλα του έβαζαν ένα μπολάκι με κρασί και ένα με ελιές. Ο κόσμος μετά τη κηδεία έπλενε τα χέρια του και τα σκούπιζε με μια πετσέτα. Στη συνέχεια έπαιρνε μια μπουκιά ψωμί το βούταγε στο κρασί και το έτρωγε με μια – δυο ελιές. Κατόπιν, η οικογένεια του νεκρού έβαζε

τραπέζι σε αυτούς που παρευρέθηκαν στη κηδεία του. Το τραπέζι περιλάμβανε φασολάδα, ελιές, ψωμί, κρασί, ούζο και καφέ²⁵.

Την τρίτη μέρα τελούνταν το πρώτο μνημόσυνο από τους συγγενείς, ρίχνοντας τρισάγιο στο μνήμα του αποθανόντα. Τότε άναβαν κεριά και ένα καντήλι δίπλα στο μνήμα, το οποίο θα έπρεπε και αυτό να καίει για 40 μέρες και νύχτες. Σε ένα πιάτο έβαζαν κόλλυβα, που τα είχαν κάνει με βρασμένο στάρι, κανέλα, καρύδια, σταφίδες και ζάχαρη, για να τα προσφέρουν σε αυτούς που παρακολούθησαν το τρισάγιο, οι οποίοι ήταν συνήθως μόνο κοντινοί συγγενείς. Μετά από το τρισάγιο των τριών ημερών, οι γυναίκες καθάριζαν και ασβέστωναν το σπίτι και φώναζαν το παπά να το θυμιατίσει. Μνημόσυνο τελούνταν και στις εννιά μέρες από το θάνατο του νεκρού, το οποίο ήταν ίδιο με αυτό των τριών ημερών. Πέντε Σάββατα μέχρι τα σαράντα από την κηδεία η οικογένεια του νεκρού πήγαινε πέντε πανέρια στα μνήματα ή στην εκκλησία με κλίκια και κόλλυβα.

Στα σαράντα, το εξάμηνο, τον χρόνο και την εκταφή του νεκρού μετά από πέντε, επτά ή εννιά χρόνια (πάντα μονός αριθμός) έχουμε τα ίδια έθιμα με αυτά των τριών και εννιά ημερών με τη μόνη διαφορά ότι καλούνταν περισσότερος κόσμος και η οικογένεια του νεκρού έβαζε τραπέζι στους παρευρισκόμενους. Τα μνημόσυνα των σαράντα ημερών, του εξαμήνου και του χρόνου τελούνταν πάντα Κυριακή ενώ η εκταφή γίνονταν ημέρα Τετάρτη. Στην εκταφή του νεκρού συμμετείχαν οι πιο στενοί συγγενείς του. Μόλις έβγαζαν τα οστά τα έπλεναν με κρασί και τα τοποθετούσαν τυλιγμένα σε ένα κεντημένο ύφασμα μέσα σε κάσα. Αν τα οστά βρίσκονταν καθαρά, πίστευαν ότι ο νεκρός ήταν καλός άνθρωπος, αν ο νεκρός βρίσκονταν αλείωτος ή με λερωμένα, μαύρα οστά ότι είχε πολλές αμαρτίες. Στην περίπτωση που βρίσκονταν αλείωτος, τον ξανάθαβαν και τον έβγαζαν στα 7 χρόνια. Επίσης, ο παπάς διάβαζε μία ειδική ευχή για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του νεκρού και να λιώσει το σώμα του.

Οι Ρουμλουκιώτες είχαν το συνήθειο να επισκέπτονται τα μνήματα και να τελούν τρισάγιο και κατά τα πέντε Ψυχασάββατα του έτους. Μοίραζαν μάλιστα στον κόσμο κλίκια και κόλλυβα, που είχε ευλογήσει ο παπάς πιο πριν για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του πεθαμένου. Πολλές φορές προσφέρονταν και τσιγάρα, αν ο νεκρός ήταν καπνιστής. Κάθε γυναίκα παράδιδε στο ναό ένα μπουκάλι με κρασί και ένα με λάδι

²⁵. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 124-127.

για τις ανάγκες της εκκλησίας. Τα Ψυχοσάββατα μνημονεύονταν επίσης όλα τα ονόματα των νεκρών κάθε οικογένειας²⁶.

1.6.7. Κληρονομικό δίκαιο

Στο Ρουμλούκι υπήρχε ο άγραφος κανόνας η πατρική περιουσία να διανέμεται μετά το θάνατο των γονέων σε όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, σε ίσα μερίδια. Σπάνια, διανεμόνταν η πατρική περιουσία όταν οι γονείς ήταν ακόμα ζωντανοί και αυτό πραγματοποιούνταν μετά από έντονες πιέσεις των παιδιών τους. Αν γίνονταν αυτό, τότε οι γονείς προσμετρούσαν και το δικό τους μερίδιο, που ήταν ίσο με αυτό των παιδιών τους, και που μετά το θάνατο τους παραχωρούνταν στο παιδί που τους είχε γηροκομήσει.

Ο κανόνας ήταν πάντως να μη διανέμεται η πατρική περιουσία πριν το θάνατο. Τα άρρενα παιδιά, καθώς διέμεναν μαζί με τις οικογένειες τους στο ίδιο σπίτι με τους γονείς τους, ήταν αυτά που την εκμεταλλευόταν. Το πρώτο λόγο στη διαχείριση της βέβαια τον είχε ο πατέρας ή ο μεγαλύτερος αδελφός (μπέμπης).

Τα θήλυ τέκνα από το μοίρασμα της πατρικής περιουσίας έπαιρναν μερίδιο (αδερφομοίρι) από την κινητή περιουσία (χρήματα και ζώα) και συνήθως όταν παντρεύονταν με τη μορφή προίκας. Τα υπόλοιπα ζώα και κτήματα τα έπαιρναν μετά το θάνατο των γονιών τους και κατά το διάστημα αυτό τα εκμεταλλεύονταν τα αγόρια αδέρφια τους.

Αν τα παιδιά έμεναν ορφανά σε μικρή ηλικία, τότε μέχρι να ενηλικιωθούν την πατρική περιουσία τη διαχειρίζονταν οι κηδεμόνες τους.

Το μοίρασμα της πατρικής περιουσίας λάμβανε χώρα μετά από 40 μέρες από το θάνατο του πατέρα. Στο Ρουμλούκι δε γίνονταν συγγραφή διαθήκης ιδιόχειρης ή συμβολαιογραφικής μέχρι το 1912. Έτσι, τα αδέρφια, αγόρια και κορίτσια και η μητέρα τους αν ζούσε συγκεντρώνονταν στο πατρικό σπίτι, κατέγραφαν τη κινητή και ακίνητη περιουσία και τη μοίραζαν σε μερίδια ίσης αξίας. Σε περίπτωση διαφωνίας καλούσαν ως επιδιαιτητή κάποιο ηλικιωμένο συγγενή ή αν και πάλι δε συμφωνούσαν, ζητούσαν τη μεσολάβηση του ιερέα ή του μουχτάρη²⁷.

²⁶. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 127-130.

²⁷. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 134-135.